

РЕЦЕНЗИЯ

от **проф. д-р Галя Георгиева Петрова-Киркова**

АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „**доктор**“

област на висше образование: *Изкуства*, научна специалност: *Хореография*

докторска програма *Музикознание и музикално изкуство*

професионално направление: 8.3 *Музикално и танцово изкуство*

с автор: **Румяна Вангелова Филкова**, докторант в АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“

– Пловдив, факултет „Музикален фолклор и хореография“, катедра „Хореография“

Тема: **"Специфика в изпълнението на моминските обредни песни и игрови**

практики в някои селища на Югозападна България"

Научен ръководител: **проф. д-р Даниела Дженева**

1. Общо представяне на процедурата и получените за рецензиране материали

Със Заповед № РД – 27-059 от 15.04.2024 г. на Ректора на АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: **„Специфика в изпълнението на моминските обредни песни и игрови практики в някои селища на Югозападна България“** на Румяна Вангелова Филкова – докторант в редовна форма на обучение с научен ръководител **проф. д-р Даниела Дженева**, към докторска програма „Музикознание и музикално изкуство“, катедра „Хореография“ към факултет „Музикален фолклор и хореография“ при АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив. Представени са следните документи: автобиография на кандидата, дисертационен труд, автореферат, Заповед № РД-27-046 от 30.06.2017 г. за зачисляване и Заповед за отчисляване № РД -27-030 от 15.06.2020 г., справка за приносите, публикации и доклади по темата на изследването.

2. Кратки биографични данни за докторанта:

Румяна Филкова е изявен изпълнител, ярък представител на народно-песенната традиция от Пиринския край, с многобройна и богата концертна и художествено-творческа дейност, която реализира в страната и чужбина: САЩ, Великобритания, Канада, Испания, Белгия, Сърбия, Италия и др. Заедно сме музицирали в състава на

вокален квартет „Пловдив“, ФА „Тракия“ и имам преки лични впечатления от нейния висок професионализъм, ярък певчески талант и изпълнителско майсторство. Има осъществени записи за БНР и радио-телевизионен център – Благоевград, участник в редица телевизионни предавания, солови концертни изяви с различни оркестри, призови места и участия в събори-надпявания, конкурси и фестивали.

Освен изпълнителска, автобиографията ѝ включва и преподавателска дейност като вокален педагог по народно пеене. Родена е в град Благоевград. Завършва Средно Музикално Училище в село Широка лъка (1999). В АМГИИ „Проф. Асен Диамандиев“ се обучава и успешно се дипломира в окс „бакалавър“ (2003) със специалност „Инструментално изкуство – народно пеене“, окс „магистър“ „Изпълнителско изкуство – народно пеене“ (2007), СДК „Педагогика на обучението по музика“ и „Българска народна хореография“ (2004).

От 2000 г. до момента работи като певец-фолклор във ФА „Тракия“.

3. Актуалността на тематиката е обусловена от липсата на задълбочено изследване, което да представи регионалното певческо изкуство на Пиринския край. *„Липсва цялостно локално изследване и комплексно проучване на обичайно-обредната песенно-танцова традиция, на връзката с драматургията в обичая и на стиловите специфики в певческото изпълнителско изкуство.“* (с.4) Докторантката е силно мотивирана да продължи изследванията в тази посока, като водещи са нейната лична емоционална връзка с този регион, опита като изпълнител и изучаването на специфичните особености в маниера на изпълнение разгледани през призмата на песенно –танцовия фолклор.

4. Целесъобразност на изследователските методи за постигане на поставените цели

Използването на представените методи: **емпиричен, описателен, аналитичен, сравнително-аналитичен** способстват за задълбоченото проучване на специфичните особености при изпълнение на характерните момински обредни песни и игрови практики. Изключително ценна е работата „на терен“, която разкрива важни, специфични особености на песенния диалект, проучени от първо лице, с изключително приносен характер. Този метод дава възможност да се провеждат интервюта с респонденти, попълване на анкети, свободен разговор, при който информацията е поднесена изключително непринудено и достоверно, в някои случаи базирана на лични спомени, пресъздаване на емоционални преживявания. Разказите на предците са

автентични и най-често разкриват в дълбочина и детайлност познания за музикално-фолклорните практики. Важен момент за постигане на поставените цели е проучването на историята и архивните материали, които са запазени в съответните селища като свидетелство за битувалите песенно-игрови практики в период на наслояване на отделни културни пластове. Дисертационният труд се опира и на теоретични изследвания в българската фолклористика, етномузикология и етнохореология.

5. Оценка на дисертационния труд:

Дисертационният труд (с общ обем - 175 стр.) съдържа: увод, три глави заключение, изводи, приноси, поименен списък на информаторите, списък на публикациите и докладите, библиография (126 заглавия). Разработката се отличава с логическа последователност и завършеност. Посочената библиография показва задълбоченост и висока информираност по изследваната проблематика. В **увода** са изложени основните параметри и методика на изследването. Конкретизирани са обект, предмет, цел и задачи, посочени са основните мотиви, ясно е оформено съдържанието не само в теоретичен аспект, включвайки *„песенни примери, придружени с нотен материал, танцови примери, цитати на информатори и научни цитати от предходни публикации по темата.“*(с.б), но и с ясно изразен практико-приложен характер. *„Систематизирането на материала в труда има и практическа задача - да се използва като източник на информация с научно-теоретична значимост и с приложна художествена стойност в съвременното музикално и танцово изкуство.“*(с.б)

Авторът категорично заявява своята убеденост относно важността и значимостта на песенно-танцовата фолклорна традиция в този регион, отговорността за нейното запазване и адаптиране в съвременните условия като важен фактор за възпитанието на младото поколение в познание за българските културни ценности.

В **Глава 1.** се съдържа обзор на основни научни изследвания по темата в исторически план. Разгледани са теоретичните разработки на изтъкнати фолклористи, етнографи, етномузиколози и етнохореолози, свързани с традиционната обредност, пряко кореспондиращи с основната цел на дисертационния труд. Те са своеобразна база за настоящото изследване и отправна точка при констатираните изводи и заключения относно обредните практики в конкретните обичаи „Водици“, „Лазаруване“ и „Великден“, както и характерните елементи и специфични особености на песенно-танцовия изпълнителски стил. Авторът споделя, че *„Обзорът на завещаните от тях научни образци допълнително изтъква нуждата за по-детайлно и конкретно*

изследване, свързано със спецификата на песенно-танцовия изпълнителски стил на моминските обичаи в дисертационния труд.“(с.7) В Глава 2. са разгледани характерните особености на музикално-танцовия фолклор в Югозападна България. **Параграф 2.1** представя историко-географската и етнологика характеристика на района като са изтъкнати факторите, дали отражение върху неговата специфичност - исторически, географски, социално-икономически, културни, етнографски и др. Отбелязан е фактът, че в исторически план, териториалните промени в следствие на войните довеждат до миграционни процеси, които от своя страна повлияват традиционната фолклорна култура и водят до смесване на регионалните и локални специфики. **В параграф 2.2** са разгледани регионалните особености в традиционния песенен фолклор и специфика на двугласното пеене. В обособилите се райони - Благоевградски, Разложки, Гоцеделчевски, Санданско-Петрички и техните подрайони е направен сравнителен анализ на песенната традиция, която съществува и се отличава с богатство и разнообразие по отношение на репертоара. Констатирано е запазването на старинни песенни образци в някои от селищата, а в други преобладаващото преливане на особеностите на традиционната култура на местното и мигриралото население. Подробно са разгледани специфичните особености на пиринския двуглас и маниерът на изпълнение спрямо регионалната определеност. Отражено е уникалното пеене „на високо“ в селата Долен и Сатовча и двугласните песни „на ацане“, характерни само за гр.Банско. **В параграф 2.3** се съдържа обща характеристика на традиционния танцов фолклор. Аналогично с песенната традиция подробно са разгледани белезите на танцовия фолклор за областта като специфичните характеристики са отразени конкретно за различните региони. Авторът споделя, че „*В Пиринската фолклорна област разпространена практика е хората и игрите да се изпълняват на песен. Основни носители на песента и двугласния изпълнителски стил са жените.*“ (с.23) „*Мъжките танци се изпълняват в съпровод на свирка, тамбура, гайда, зурни, тъпани и много рядко на песен.*“ (с.24) Направеното обобщение потвърждава богатството и многообразието на певческия и танцов фолклор от Пиринския регион. „*Изобилието на фолклорните ценности и запазването им до наши дни, трансформира този край в един своеобразен „резерват“ на българската художествена култура.*“ (с.27)

Глава 3. е важна част от изследването и подчертава неговия приносен характер. С помощта на приложена методология е разгледана **спецификата в музикално-изпълнителския стил и игрови практики на моминските обичаи** - „Водици“,

„Лазаруване“ и „Великен“ в четири селища - с.Добърско, с.Игралище, с.Никудин и с.Пирин. Представените обичаи, направените обобщения и изводи се базират на проведено теренно изследване, като коректно са посочени имената на респондентите, от които е получена конкретната информация.

В параграф 3.1 е представен обичаят „Водици“ в с. Добърско. Подробно са описани подготовката и начина на цялостното протичане на същинската част на обичая, облеклото на момите, изпълняваните обредни песни и придружаващите ги характерни танцови движения. Анализирани и обобщени са типичните структурни белези на обредните песни – форма, мелодичен и ладов строеж, метроритмика, орнаментика, стихосложение. Разгледан е маниерът на пеене по отношение на различните елементи на вокалната техника – механизъм на звукообразуване, певческо дишане, вокалообразуване, артикулация и дикция, орнаментиране, щрихи, фонетични особености на диалекта, специфични певчески похвати. Приложени са текстове и нотни примери на песните. Анализирани са обредните хора по съответни критерии: *„начин на изпълнение, форма, посока на придвижване, хватове“*.(с.53) **Параграф 3.2** разглежда „Лазаруване“ - обичай от село Игралище. Аналогично на параграф 3.1 са представени всички специфики на музикално-изпълнителския стил и игрови практики в посочения за разглеждане обичай „Лазаруване“, които са базирани на теренно проучване. Акцент се поставя върху специфичните само за този район елементи от обичая и изпълняваните към тях „специални“ песни. Авторът констатира отпадане на обичайната практика в наши дни, но споделя, че *„Благодарение на автентичните групи за изворен фолклор при селските читалища, националните събори и фестивали на народното творчество, уникалните образци от фолклорното ни наследство се запазват, поддържат и съхраняват.“* (с.68) **Параграф 3.3** описва празнуването на „Великен“ в селата Никудин и Игралище като е направен паралел, анализирани са сходства и различия в песенния и танцов репертоар в двете селища, изведени са ценни обобщения и са направени заключения по отношение на посочените песенни и танцови примери. Обичаят „Лазаруване“ от село Пирин е представен детайлно в **параграф 3.4**, който е поредно доказателство за наличието на богата и специфична певческа и танцова култура.

Заключението обобщава направеното задълбочено проучване по отношение спецификата в изпълнението на моминските обредни песни и игрови практики в разгледаните селища на Югозападна България. Очертани са основните акценти на

цялостната разработка, посочени са постигнатите резултати, отразени са направените изводи. Във връзка с постигането на заложената цел, авторът споделя: „*Въз основа на поставената цел успях всеотранно и задълбочено да анализирам характерните белези на песенните и танцови образци, както и детайлно да опиша и систематизирам специфичните стилови особености в певческия маниер на изпълнение.*“ (с.155)

6. Приноси и значимост на научната разработка

Приносите са изведени в отделен раздел, в 5 пункта, които приемам и адмиравам. Откроява се детайлното проучване и анализиране на локалния певчески стил и специфичните особености в маниера на изпълнение, танцовата култура - обредните хора и игри. Изключително ценен е изследвания теренен материал като база за създаване на нови музикални и танцови произведения.

Представените **4 публикации и доклади** отразяват основни изследователски акценти в дисертационния труд, както и богатия практически и изследователски опит на докторанта.

7. Авторефератът (50 страници) е изготвен според изискванията, отразява точно структурата и синтезираното съдържание на дисертационния труд, обект, предмет, цел и задачи, справка за научните приноси, библиография, публикации и доклади по темата.

8. Заключение: Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на* изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за неговото прилагане. Поздравявам докторанта и неговия научен ръководител проф. д-р Даниела Дженева за постигнатите високи резултати. Убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди на Румяна Вангелова Филкова образователната и научна степен „доктор”* в област на висше образование: Изкуства, професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство, докторска програма *Музикознание и музикално изкуство*.

25. 05. 2024. г.

Изготвил рецензията: .....

Проф. д-р Галя Петрова-Киркова

